

והנשים חייבות בברכת הנהנין, שהן חייבות בכל מצות כאיש לולי במצות עשה שהזמן גרמא. והטעם כאלה שהם פטורין משום דרכי שלום, שהאשה משועבדת לבעל להכין לו צרכיו כדי שיהא הוא פנוי לעבודת בוראו²⁸⁹. ומצות עשה שלא הזמן גרמא כתפלה וברכת המזון והשאר, אין בקיומן בטול מלאכה והכנה לבעל, שאם לא אכלה אינה חייבת לברך ואם אין לה פנאי לברך לא תאכל. ותפלה רחמי היא, וכל יומא זימנא היא²⁹⁰. אבל מצות עשה שהזמן גרמא שיש לה יום ושעה קבועה, כשופר וסוכה ולולב וק"ש שהיא בשכיבה וקימה יש בה ביטול מלאכה לפיכך פטרתם תורה, ובדבר הזה שנו הנשים את תפקידם שזהירות בק"ש ואינן זהירות בברכת המזון. וחייבות בקדוש היום דאמר קרא²⁹¹ זכור ושמור, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהי בשמירה איתנהי בזכירה²⁹². **והרב אדוני אבי ז"ל כתב** דספירת העומר נשים חייבות, וזה לשונו בחדושי: כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים ונשים פטורות²⁹³, כלומר כל שתלויה בזמן, שאין כל זמן ראוי לה ואפילו בהפסק מועט, דמתפלין ילפינן שאין למצותן הפסק אלא כלילה דמ"מ מצותן תלויה בזמן, והיינו דקי"ל כי נשים פטורות מק"ש מפני שהזמן גרמא²⁹⁴, כלומר שהוקבע לה זמן בשכבך ובקומך זמן שכיבה וזמן קימה וכן בכל התלויות בזמן. והרמב"ן ז"ל כתב²⁹⁵ דספירת העומר נשים חייבות בו. וכן עיקר, דלא ממעטינן אלא שהזמן גרמא וספירת העומר אין גורם לו הזמן אלא המעשה דהיינו הקרבת העומר. ואע"פ שהעומר תלוי בזמן, מ"מ המספר אינו תלוי אלא במעשה ההקרבה ולא הזמן גרמא. הא למה זה דומה לנשים חייבות בברכת המזון, והרי שבת שהזמן גורם לאכילתו דאסור להתענות, וכיון שהאכילה יש לה זמן הברכה עליה תחשב תלויה בזמן, נמצאת אם כן ברכת המזון תלויה בזמן ואמאי נשים חייבות. ואם נפשך לומר דשבת בתענית הוא דאסור, אבל אכילת פת אינה מחוייבת²⁹⁶, אין ברכת המזון הבאה על הפת תלויה בזמן. מעתה יש להשיב עוד ממצה כלילה הראשון, שהכתוב קבעו חובה²⁹⁷ דכתיב²⁹⁸ בערב תאכלו מצות, והנה אכילת פת מחוייבת ותלויה בזמן. וא"ת נהי דיש זמן מחייב אכילה, אין קרוי שהזמן גרמא אלא מה שאם רצה לעשותו חוץ לזמן חיובו (ו)הראוי לו אינו יכול, כתפילין שאין זמנן כלילה ואם הניחם עובר²⁹⁹, אבל אכילה לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. הרי יום הכפורים שהוא אסור באכילה, והרי מצינו זמן ראוי ומחוייב לאכילה זמן אסור, וחזרה אכילת פת תלויה בזמן, ואמאי נשים חייבות בברכת המזון.

289 א כ"כ האבודרהם בפ"י לברכת אבות, ובמגן אבות לתשכ"ץ פ"ב מ"ו. 290 ברכות כ, א. וכ"פ הרמב"ם פ"א מתפילה ה"ב. 291 שמות כ, ח. דברים ה, יב. 292 ברכות שם. 293 קידושין כט, א. 294 ברכות כ, א. 295 בחדושי לקידושין לר, א ד"ה והוי יודע. ועיין אבני נזר או"ח סימן שפד שמסביר את דבריו. אמנם הרמב"ם פ"ז מתמדין ומוספין הכ"ד כתב דנשים פטורות. 296 כשיטת הרשב"א בתשובה סימן תריד שפת אכילתו בשבת רק מדרכנן ולצוס בשבת אסור מראורייתא. 297 פסחים כח, א. 298 שמות יב, יח. 299 עיין מנחות לו, ב.

אלא שמע מינה דכיון שהברכה אינה תלויה בזמן אלא במעשה האכילה לאו זמן גרמא קרינן ליה, וכן הדין בספירת העומר, עכ"ל הרב אדני אבי ז"ל.

³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³

ואני מצאתי כתוב שרבונו סעדיה כתב³⁰⁰ שנשים פטורות משלשים מצות, ולא פירש אותן. והר"י יצחק נ' גיאת ז"ל כתב פרטן³⁰¹ ואלו הן: מילה דכתיב³⁰² ימול לכם כל זכר, הראייה יראה כל זכורך³⁰³, ויוצא צבא כל זכר³⁰⁴, ושקלים כל העובר על הפקודים³⁰⁵, בכור וכל בכור אדם³⁰⁶, ואיש כי תצא שכבת זרע^{306א}, והכהן שלא יטמא לקרוביו דכתיב³⁰⁷ בני אהרן ולא בנות אהרן³⁰⁸, והאב חייב למול את בנו, ולפדותו, וללמדו תורה אבל לא האם³⁰⁹, פריה ורביה, מוראת אב ואם, וכבוד אב ואם קודם שנשאת המחייבת³¹⁰ דמנשאת רשות אחרים עליה ואם יצאת מרשות הבעל שניהם שוים, סוכה, ולולב, שופר, ציצית, ק"ש, תפלין, ת"ת³¹¹, הקפת הראש, השחתת הזקן³¹², הסמיכות, התנופות, הגשות, וקמיצות, הקטרות, מליקות, הקבלות, הזאות³¹³, אלה השלשים מצות נוהגות באנשים ולא בנשים שהנשים פטורות מהם, ע"כ.

ומאחר שכתבתי קצת טעם לבאר ענין הברכה, ראוי לבאר ענין הנסתר ונכח שבכל הברכות. באומרנו ברוך אתה בלשון נכח ואח"כ אשר קדשנו או אשר יצר או אשר נתן או אשר בחר בלשון נסתר, וכן נסת כל הברכות. נאמר שלשון נכח הוא על מציאותו ית', שידוע לכל שיש אלוה ומנהיג העולם ואין בזה חולק מישראל, אך מהותו ית' נעלמת ונסתרת. ולפי זה יקשה אם כן בכל מקום שמזכיר נכח יזכיר נסתר, כאומרו אתה ה' לעולם תשב³¹⁴ היה לו לומר כסאו, ועתה ה' אבינו אתה³¹⁵ היה לו לומר והוא יוצרנו, אתה הוא ה' האלהים³¹⁶ היה לו לומר אשר בחר באברהם והוציאו מאור כשדים. ועוד אם בא ללמדנו שלא להרהר אחר מדותיו, כבר באו פסוקים בזה כי לא יראני האדם וחי³¹⁷, תמים תהיה עם ה' אלהיך³¹⁸ וכן רבים. אך ענין כן הוא, אין הקפדה זאת רק בלשון הברכות לפי שמלת "ברוך" מורה על תדוש העולם מאתו ית' כמו שכתבתי, ואנו מודים לנכח שמאתו ית' נמצא ונתחדש בכללו, וכשבאנו להזכיר אח"כ אי זה פרט של פעל נזכיר אותו בלשון נסתר, להורות עליו חוקו ית' שהרצון היה מאתו כללי, אבל הפעולות נשתלשלו ע"י אמצעיים כפי מדריגות האמצעים הנמצאים³¹⁹. וזה ידוע אמתי שאין מדרגת הצומח והחי קרובה ונכבדת מאתו ית' כמדריגת המין האנושי, ולא מדרגת האדם בכללו בגוף ונפש כמדריגת העליונים הנבדלים, לפי שיש כמה אמצעיים

300 עיין חשבוות הגאונים גליק סי' קכ, ספרי רס"ג ח"ט סי' מט. מובא באוצר הגאונים קידושין אוח קעו בשינויים מעטים. 301 באוצה"ג: כתב בפירושן ואלו הן. 302 לעיל יז, יב. 303 שמות כג, יז. 304 במדבר א, כ. 305 שמות ל, יג. 306 שמות יג, יג. 306 ויקרא טו, טז. 307 ויקרא כא, א. 308 ראש השנה טז, ב. 309 קידושין כט, א. 310 כתובות קג, א. 311 קידושין לג, ב. 312 שם לה, ב. 313 שם לו, א. 314 איכה ה, יט. 315 ישעיה סד, ז. 316 מלכים א' יח, כד. 317 שמות לג, כ. 318 דברים יח, יג. 319 עיין רבנו בחיי ב"כר הקמח" ענין הברכה (עמ' עט), ובספרו "שלחן של ארבע" (עמ' תסז)